

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВІНДЮК Андрій Валерійович – доктор педагогічних наук, професор кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу Національного університету «Запорізька політехніка».

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців з туристичного, готельного та ресторанного бізнесу.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

VINDYUK Andriy Valeriyovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business, Zaporizhia Polytechnic National University.

Circle of scientific interests: professional training of future specialists in tourism, hotel and restaurant business.

Стаття надійшла до редакції 07.10.2020 р.

УДК 378.14.015.62:911.9

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-190-19-23

ВОЙТОВИЧ Оксана Петрівна –

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри екології, географії та туризму Рівненського державного гуманітарного університету
ORCID:<http://orcid.org/0000-0003-3056-861X>
e-mail: vojtovich_o@ukr.net

МОТИВАЦІЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Ефективність освітнього процесу підготовки майбутніх учителів географії залежить значною мірою від їхньої мотивації до навчання. Тому доцільно дослідити мотиви студентів щодо активізації їхньої навчальної діяльності і, відповідно, до цього вдосконалювати зміст професійної підготовки фахівців, який би забезпечував результативність навчальної діяльності та сприяв би формуванню професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підвищення мотивації студентів до навчальної діяльності розглядаються багатьма науковцями, серед яких слід відмітити праці С.Ільїна, Н. Іванової, О. Кальчук, В. Климчука, А. Маркової, М. Овчиннікова, О. Сидоренко, В. Тернопільської та інших. Дослідники розглядають мотивацію до навчання як сукупність мотивів, що ґрунтується, в першу чергу, на потребах, бажаннях та інтересах особистості.

Незважаючи на досягнуті результати досліджень в цьому напрямку, поза увагою залишається вивчення мотивів до навчальної діяльності майбутніх учителів географії.

Мета статті – вивчення мотиваційних чинників майбутніх учителів географії до навчальної діяльності з метою подальшого удосконалення форм та методів навчання для їх підвищення.

Виклад основного матеріалу

дослідження. Мотив, у психологічній літературі, розглядається, як певний стимул, що визначається потребами особистості. Тоді, як система мотивів, яка важлива для певної людини є її мотивацією до діяльності [1]. Тобто, поняття «мотивація» дещо ширше і, В. І. Тернопільська пропонує розглядати під мотивацією комплекс внутрішніх та зовнішніх факторів, які спрямовують особистість до активної діяльності щодо задоволення своїх потреб [6].

Подібної думки дотримується Н. Г. Іванова, яка вказує на те, що мотивація, як процес формування мотивів, залежить від інтелектуальних та індивідуально-психологічних особливостей особистості з урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників впливу [2].

Погоджуємося, що мотивація до навчання майбутніх учителів географії залежить, як від зовнішніх чинників, що ініціюються поза особистісним «Я», так і від внутрішніх чинників, які ініціюються із середини особистісного «Я».

Зовнішніми чинниками впливу можуть бути, наприклад, виконання вимог викладача, бажання виділитися серед одногрупників та інші мотиви, що мають зовнішній характер. Тоді як, внутрішніми чинниками є мотиваційна основа студента, яка проявляється зсередини особистості та проявляється в бажанні вчитися та отриманні задоволення від навчання.

Як вказує Р. Миленкова, внутрішня

мотивація є результатом власного досвіду особистості і проявляється у різних ситуаціях відповідно до життєвої стратегії особистості [5].

Внутрішні і зовнішні мотиви до навчання не є ізольованими один від одного, вони багатокомпонентні та мають комплексний характер поєднуючи в собі видову різноманітність мотивів.

Враховуючи вище сказане, виникає необхідність виокремлення видів мотивів студентів до навчальної діяльності. Науковці виділяють наступні види [4]: пізнавальні мотиви та соціальні мотиви. Пізнавальні мотиви розглядають, як широкі пізнавальні мотиви, які стимулюють студентів до оволодіння новими фаховими знаннями; навчально-пізнавальні мотиви сприяють самостійному отриманню фахових знань та формуванню професійних умінь та мотиви самоосвіти, що передбачають бажання студентів самовдосконалюватися. Соціальні мотиви поділяють на широкі соціальні мотиви, що характеризуються усвідомленням особистості отримання вищої освіти; вузькі мотиви, що ґрунтуються на бажанні студента здобути визнання в колективі; мотиви соціального співробітництва, що передбачають знання способів ділової взаємодії, як складової досягнення власних цілей.

А. І. Кузьмінський удосконалює зазначену класифікацію і виокремлює наступні види мотивів:

– соціальні мотиви, які ґрунтуються на бажанні майбутнього фахівця реалізуватися в подальшій професійній діяльності, мати визнання в колективі чи у суспільстві;

– спонукальні мотиви, що характеризуються зовнішнім впливом батьків, друзів чи викладачів на свідомість студентів;

– пізнавальні мотиви, що ґрунтуються на отриманні особистісного задоволення від процесу пізнання;

– професійно-ціннісні мотиви, окреслюють ставлення студентів до навчальної діяльності, як способу отримання професійної підготовки для реалізації в майбутній професійній діяльності;

– меркантильні мотиви, зазвичай, спричинені власною матеріальною вигодою [3].

Для того, що зрозуміти мотиви студентів до навчальної діяльності ми вирішили провести анонімне опитування серед студентів другого та четвертого курсів спеціальності «Середня освіта (Географія)» щодо визначення мотивів вибору професії.

Таблиця 1
Розподіл показників мотивів вибору професії майбутнього вчителя географії

Показники вмотивованості	Відмітка	Кількість студентів (II курс), у %	Кількість студентів (IV курс), у %
Престижність професії	Так	41,65	71,4
	Ні	41,65	14,3
	Важко відповісти	16,7	14,3
Можливість працевлаштування	Так	75	71,4
	Ні	8,3	28,6
	Важко відповісти	16,7	-
Бажання отримати вищу освіту	Так	91,7	100
	Ні	-	-
	Важко відповісти	8,3	-
Подобається професія	Так	58,3	85,7
	Ні	-	14,3
	Важко відповісти	41,7	-
Думка батьків	Так	41,7	42,8
	Ні	33,3	28,6
	Частково	25	28,6
Поради друзів	Так	-	-
	Ні	87,3	85,7
	Частково	16,7	14,3
Державний заклад вищої освіти, можливість потрапити на бюджет	Так	91,7	71,4
	Ні	8,3	14,3
	Частково	-	14,3
Авторитет вузу та факультету	Так	8,3	71,4
	Ні	75	28,6
	Важко відповісти	16,7	-
Розташування університету	Так	66,7	71,4
	Ні	33,3	14,3
	Важко відповісти	-	14,3
Низька вартість навчання	Так	16,7	28,6
	Ні	58,3	42,8
	Частково	25	28,6
Випадковість	Так	16,65	28,6
	Ні	66,7	71,4
	Частково	16,65	-
Правильність вибору професії	Задоволена (ний)	16,7	85,7
	Ще не визначилася (вся)	75	14,3
	Чекала (в) зовсім іншого	8,3	-

Установлено, що основним мотивом студентів спеціальності «Середня освіта (Географія)» щодо вибору майбутньої професії є все ж таки бажання отримати вищу освіту (91,7% (II курс) і 100% (IV курс)).

Студенти IV курсу відмічають також, що їм професія подобається (85,7%) і вони впевнилися у правильності вибору (85,7%). Тоді, як студенти II курсу вказують на те, що вони ще не визначилися із правильністю вибору професії (75%).

Студенти II курсу надали перевагу під час вибору професії тому, що заклад вищої освіти має державну форму власності (91,7), і, відповідно, є державне замовлення на фахівців цієї спеціальності.

Ще поширеним мотивом щодо вибору майбутньої професії є розташування університету (66,7% (II курс) і 71,4% (IV курс)). На жаль, на престижність даної професії вказали лише 41,65% опитаних студентів II курсу, але слід відмітити, що студенти IV курсу даний показник визначили на рівні 71,4%. Це вказує на те, що престижність даної професії знижується або студенти ще не усвідомлюють важливості професійної діяльності вчителя у формуванні та розвитку майбутнього покоління.

На вибір професії вплинула також думка батьків (41,7% (II курс) і 42,8% (IV курс)).

Узагальнюючи дані проведеного анкетування, можна зробити висновок, що на вибір професії студентів вплинули соціальні мотиви, які ґрунтуються на важливості випускника школи отримати вищу освіту і бажано за рахунок держави, крім того спонукальними мотивами до вибору професії майбутнього вчителя був зовнішній вплив батьків, тобто переважають зовнішні чинники впливу. Але все ж таки у студентів IV курсу відмічається позитивний внутрішній мотив, який ґрунтується на тому, що професія подобається і вони зробили правильний вибір.

Аналізуючи умови, які впливають на мотивацію навчальної діяльності [7] вважаємо, що на підвищення внутрішньої мотивації студентів IV курсу вплинули такі чинники:

- професіоналізм професорсько-викладацького складу кафедри екології, географії та туризму Рівненського державного гуманітарного університету, що забезпечують підготовку даних фахівців;

1. позитивне відношення викладачів до студентів спеціальності «Середня освіта (Географія)», врахування їхніх індивідуальних якостей та розуміння, що кожен майбутній фахівець може успішно реалізуватися в професійній діяльності;

- створення сприятливих та комфортних, в психологічному плані, умов для розвитку і навчання;

- активізація пізнавального інтересу студентів шляхом використання інтерактивних методів навчання;

- усвідомлення сучасних вимог до підготовки майбутніх учителів географії та

- удосконалення змісту навчальних професійних дисциплін відповідно до цих вимог;

- професійно-педагогічна спрямованість освітнього процесу підготовки майбутніх учителів географії;

- доступність подання теоретичного змісту питань дисципліни та поєднання його з практичними завданнями;

- постійне стимулювання студентів в процесі навчання.

Важливим мотивом до навчання майбутніх фахівців є пізнавальний мотив, тобто бажання отримати фахові знання, бути компетентним в певній галузі.

Відповідно проведено дослідження вивчення мотивів навчальної діяльності у студентів спеціальності «Середня освіта (Географія)» другого та четвертого курсів. Анкету для опитування ми формували із врахуванням розробленої методики вивчення мотивів навчальної діяльності (модифікація А. О. Реан, В. О. Якуніна). Отримані результати були опрацьовані та узагальнені.

Таблиця 2

Розподіл показників мотивів навчальної діяльності майбутнього вчителя географії

Показники вмотивованості	Відмітка	Кількість студентів (II курс), у %	Кількість студентів (IV курс), у %
Скласти іспити на «добре»	Так	83,3	85,7
	Ні	-	14,3
	Частково	16,7	-
Отримати глибокі фахові знання	Так	66,6	85,7
	Ні	-	-
	Частково	33,3	14,3
Отримати диплом	Так	100	85,7
	Ні	-	-
	Частково	-	14,3
Стати висококваліфікованим фахівцем	Так	58,4	85,7
	Ні	8,3	-
	Частково	33,3	14,3
Не відставати від однокурсників	Так	75	71,4
	Ні	16,7	14,3
	Частково	8,3	14,3
Заслужити повагу викладачів	Так	75	42,9
	Ні	8,3	-
	Частково	16,7	57,1
Бути готовим до наступних занять	Так	83,3	57,1
	Ні	-	-
	Частково	16,7	42,9
Уникнути осуду та покарання	Так	75	28,6
	Ні	25	57,1
	Частково	-	14,3
Отримати задоволення від навчання	Так	58,3	71,4
	Ні	-	-
	Частково	41,7	28,6

Домогтися схвалення батьків, друзів	Так	33,3	14,3
	Ні	50	42,85
Постійно отримувати стипендію	Так	66,6	57,1
	Ні	16,7	28,6
	Частково	16,7	14,3

Аналітичний огляд результатів опитування показав, що основним мотивом навчальної діяльності студентів є отримання диплому про вищу освіту (100% (II курс) і 85,7 % (IV курс)). Також, було з'ясовано, що більшості студентів мотивом є складати іспити на «добре» і «відмінно» (83,3% (II курс) і 85,7 % (IV курс)). Важливими мотивами для студентів IV курсу є отримання глибоких фахових знань та стати висококваліфікованим фахівцем (85,7%), тоді як для студентів II курсу ця мотивація не є пріоритетною. Але вони відзначають мотив «бути готовим до наступних занять» (83,3%), що вказує та не, що у даних студентів переважає соціальний мотив.

Проведене дослідження, дає можливість стверджувати, що на другому курсі домінують показники не особистісні, а соціальні, тоді як на четвертому курсі підвищується рівень усвідомлення важливості навчальної діяльності для особистісного розвитку.

Вважаємо, що підвищити мотивацію студентів до навчальної діяльності можливо при врахуванні наступних чинників:

- впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес підготовки майбутніх учителів географії, які стимулюють пізнавальну діяльність студентів та забезпечують застосування теоретичних знань в конкретних практичних ситуаціях;
- забезпечення права на академічну мобільність шляхом залучення студентів до наукових досліджень, міжнародних стажувань тощо;
- формування інтересу до майбутньої професійної діяльності за рахунок застосування різноманітних форм навчання;
- активізація самостійної роботи студентів під час виконання дослідницьких завдань, які тісно пов'язані з майбутньою професійною діяльністю;
- проведення систематичного опитування серед студентів щодо якості навчання, врахування пропозицій студентів стосовно покращення освітнього процесу;
- залучення студентів до наукових гуртків, підготовки публікацій до участі в вітчизняних та зарубіжних конференціях;
- проведення систематичних зустрічей з

вчителями-практиками, вчителями-новаторами для підвищення статусності обраної професії та розуміння її завдань;
– проведення психологічних тренінгів щодо вміння відновлювати свій психоемоційний стан, контролювати емоції, бути толерантним, запобігати конфліктним ситуаціям.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Проведене дослідження дозволило визначити, що більшість студентів спеціальності «Середня освіта (Географія)» обрали професію самостійно, тобто на них не вплинула думка друзів чи батьків. Проте значна частина опитаних здійснила вибір під впливом зовнішніх факторів, а саме: бажання отримати вищу освіту, можливість працевлаштуватися, державна форма власності вузу, розташування університету. На думку опитаних, мотивація їхньої навчальної діяльності залежить в основному від бажання отримати диплом про вищу освіту та складати іспити на позитивні оцінки. Хоча студенти IV курсу відмічають також важливість отримання глибоких фахових знань та можливість стати висококваліфікованим фахівцем.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні змістового компоненту навчальних дисциплін, їх модернізації та оновленні відповідно до сучасних вимог на ринку праці до якості підготовки даних фахівців.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

- Бордовская Н. В. Педагогика. Учебник для вузов / Бордовская Н. В., Реан А. А. СПб.: «Питер», 2000. 304 с.
- Иванова Н. Г. Мотивация фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції / Н. Г. Иванова // Військово-спеціальні науки. 2016. № 1 (34). С. 21–24.
- Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. / А. І. Кузьмінський. К.: Знання, 2005. 486 с.
- Маркова А. К. Формирование мотивации учения: кн. для учителя. / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. М.: Просвещение, 1990. 192 с.
- Миленкова Р. В. Механізми формування професійної відповідальності в процесі фахової підготовки студентів / Р. В. Миленкова // Педагогічні науки: теорія, історія, інновації, технології. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. С. 321–329.
- Тернопільська В. І. Сучасні тенденції мотивації навчально-професійної діяльності студентів / В. І. Тернопільська // Вісник Національного університету оборони України. 2012. №5 (30). С. 141–144.
- Черняк Н. О. Формування мотивації

студентів до навчання у ВНЗ / Н. О. Черняк. [Електронний ресурс]. URL: <http://library.uipa.edu.ua/images/data/zbirnik/Cherny k.pdf>

REFERENCES

1. Bordovskaya, N. V., Rean, A. A. (2000). *Pedagogyka. Uchebny`k dlya vuzov*. [Pedagogy. Textbook for universities]. Pyter.
2. Ivanova, N. G. (2016). *Motyvaciya fahivcy do profesijnoyi diyal`nosti: ponyattya, zmist ta funkciyi*. [Motivation of a specialist to professional activity: concept, content and functions].
3. Kuzminsky, A. I. (2005). *Pedagogika vyshhoji shkoly: navchalny posibnyk*. [Higher school pedagogy: textbook manual]. Kyiv.
4. Markova, A. K., Mathis, T. A., Orlov, A. B. (1990). *Formyrovanye motyvacyu uchenyya: knyga dlya uchytelya*. [Formation of learning motivation: book for the teacher]. Moskva.
5. Milenkova, R. V. (2010). *Mexanizmy formuvannya profesijnoyi vidpovidal`nosti v procesi fahovoyi pidgotovky studentiv*. [Mechanisms of formation of professional responsibility in the process of professional training of students]. Sumy.
6. Ternopil'ska, V. I. (2012). *Suchasni*

tendenciyi motyvacyi navchal`no-profesijnoyi diyal`nosti studentiv. [Modern tendencies of motivation of educational and professional activity of students].

7. Chernyak, N. O. (2013). *Formuvannya motyvacyi studentiv do navchannya u VNZ*. [Formation of students' motivation to study at the university].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВОЙТОВИЧ Оксана Петрівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри екології, географії та туризму Рівненського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: теорія та методика навчання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

VOITOVYCH Oksana Petrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Assistant Professor, Professor Department of Ecology, Geography and Tourism, Rivne State University of Humanities.

Circle of scientific interests: theory and methods of teaching.

Стаття надійшла до редакції 06.11.2020 р.

УДК 37.035

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-190-23-29

ГАЛЕТА Ярослав Володимирович –

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-0484-529X>
e-mail: yarosvit@rambler.ru

СЬОМАК Аліна Володимирівна – викладач кафедри мовних та гуманітарних дисциплін, Донецького національного медичного університету
ORCID:<https://orcid.org/0000-0001-7122-1810>
e-mail: alinasemak2017@gmail.com

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ОНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Інтенсивний розвиток інформаційних технологій сприяє уніфікації життєдіяльності суспільства, створює основу для віртуалізації соціокультурного простору і розвитку інформаційної культури. В умовах інформатизації суспільства спостерігається формування масової людини, що має певний набір цінностей, основою яких є розуміння того, що вона є людиною маси. Тотальна комунікація перетворюється на атрибут сучасного світу, який комунікує, посиляє інформацію, повідомляє про себе. Поступово це стає базою для створення особливого

типу культури, заснованої на глобальному використанні інформаційно-комунікаційних технологій [16, с. 44].

У результаті постійного оновлення й інтенсивного використання людиною засобів масової інформації соціокультурне середовище стає адекватним процесам «ущільнення і стискування світу»: світ і суспільство все яскравіше проявляються під знаком комунікації [18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Л. В. Скворцов, характеризуючи сучасну епоху, вважає, що вона сприяє зміні символів. Своєрідним символічним втіленням масової людини сьогодні стає